

© Editura Lumea Credinței – 2018
Pentru prezenta ediție

Editor: **Lumea Credinței SRL**
Str. Oborul Nou nr. 5B, sector 2,
cod poștal 021441, București
Tel. 031 422 84 23
e-mail: razvan.bucuroiu@lumeacredintei.com

Director: **Răzvan Bucuroiu**
Consilier editorial: **Răzvan Codrescu**

Corectura: Claudia Năstasă
Tehnoredactarea: Valerian Susan

Distribuție:
S.C. Supergraph S.R.L.
Str. Ion Minulescu nr. 36
031216, sector 3, București
Tel.: 021/320.61.19; 021/319.10.83
Fax: 021/319.10.84

George Enache

Sandu Tudor (părintele Daniil), ideologiile extremiste și poliția politică

CUPRINS

Introducere	
Istoria ca demers critic și demonstrativ	9
Capitolul 1	
Jurnalistul Sandu Tudor – între convingeri politice, căutări spirituale și scandaluri publice	17
Capitolul 2	
Sandu Tudor în anii comunismului: între aprofundarea misticii și responsabilitatea față de cetate	81

CAPITOLUL I

Jurnalul Sandu Tudor – între convingeri politice, căutări spirituale și scandaluri publice

La sfârșitul lunii septembrie a anului 1934, Alexandru Teodorescu (Sandu Tudor), director al ziarului „Credința”, a afirmat în fața întregii redacții că este pus sub urmărire. Un căpitan de poliție s-ar interesa tot timpul de el iar unul dintre redactori ar fi agent informator, care ar primi de la organele statului suma de 3000 de lei pe lună pentru a semna ceea ce se petrece în redacție.¹

Într-adevăr, Sandu Tudor era pus sub urmărire, „beneficiind” și de un dosar personal (1173) deschis de către Serviciul Special de Informații.² Nu era un lucru ieșit din comun. Serviciile de represiune din perioada interbelică monitorizau atent presa, pentru a identifica activitatea politică a jurnaliștilor, motivele anumitor campanii jurnalistice, dacă în spatele acestora se aflau persoane sau structuri care finanțau respectiva campanie. În fondurile SSI, accesibile la Arhivele Naționale, se păstrează dosare de urmărire ale diverselor publicații, iar lectura lor este, la prima vedere, descurajantă pentru cineva care are o viziune idealizată cu

¹ ACNSAS, fond Penal, dosar P13495, vol. 2, f. 14-16.

² *Ibidem*, f. 62.

privire la perioada interbelică³. Presa vremii era un spațiu al confruntării fără menajamente, în care atacurile între publicații erau la ordinea zilei, primirea de bani pentru a instrumenta o campanie împotriva cuiva o practică curentă, iar folosirea șantajului (cumpărarea tăcerii celui implicat în chestiuni oneroase de către redacția care deținea informații) era un fapt firesc. În același timp, nu trebuie ignorată acțiunea organelor de presiune, care, la ordin, puteau să instrumenteze scenarii menite să compromită personaje devenite incomode, folosindu-se inclusiv de presă. În acest caz este elocventă afacerea Malaxa-Auschnitt din 1939-1940, care s-a încheiat cu condamnarea la închisoare a lui Max Auschnitt, din ordinul lui Carol al II-lea, și scăparea lui

³ De exemplu, în Fondul Președinția Consiliului de Miniștri – Serviciul Special de Informații (ANIC), în dosarul 5/1934, sunt câteva note informative, oferite de o persoană din interiorul redacției „Facla”, care arată că în luna mai 1934 publicația a început o campanie împotriva achiziționării de către armată a unor măști de gaze de fabricație germană. În spatele acestei afaceri, arăta informatorul, s-ar fi aflat de fapt Nicolae Malaxa, care dorea să fabrice el aceste măști de gaze, obținând în acest sens sprijinul ministrului de Război, Paul Angelescu. În contextul în care scandalul afacerii Skoda era încă viu în mințile românilor, ideea de a produce echipament militar în țară avea mari șanse de a fi receptată favorabil. Paul Angelescu a fost ministru în toate cabinetele conduse de Gheorghe Tătărescu, profitând din plin de suveica comenzilor de stat către mogulii industriei românești, în special Nicolae Malaxa, acțiune patronată de regele Carol al II-lea și Elena Lupescu. În august 1937 a demisionat din funcția de ministru pentru a prelua șefia consiliului de administrație al societății Astra. Dacă în 1934 „Facla” îl sprijină pe Paul Angelescu, Sandu Tudor îl atacă dur, deși Sandu Tudor era extrem de apropiat de redacția „Facla”, dovadă interesele diferite pe care cele două redacții le promovează. Documentele din dosar sunt un exemplu de infiltrare a redacțiilor de către SSI.

Malaxa, care fusese acuzat public de afaceri oneroase cu Auschnitt.⁴

În acțiunea de supraveghere a redacțiilor se folosea pe scară largă metoda recrutării unor persoane din interior, bine plătite. Faptul era bine cunoscut iar Sandu Tudor nu trebuia să facă mari eforturi pentru a deduce cum decurgea acțiunea informativă.

Cu câteva excepții notabile (cum este cazul lui Stelian Tănase)⁵ aceste dosare de urmărire dedicate presei interbelice au fost prea puțin studiate. Și aici avem de-a face cu marea problemă a realității celor consemnate în dosar, deoarece nu există garanția sincerității celor care relatează faptele. Lucrurile sunt adesea atât de divergente, încât numai o investigație extrem de atentă poate să le decanteze. De cele mai multe ori însă, la o asemenea distanță de timp și în condițiile unei documentații incomplete, este foarte greu de stabilit cine are dreptate și cine nu.

Sandu Tudor s-a plâns că urmărirea lui de către servicii se datora campaniei de presă duse împotriva Ministrului de Război (generalul Paul Angelescu)⁶, iar procesul în care a fost târât la începutul anului 1935 era de fapt o făcătură, instrumentată de persoane cu înalte funcții guvernamentale. Datele existente în dosar sunt prea puține și contradictorii pentru a putea clarifica, doar prin ele, lucrurile.

⁴ Ioan Scurtu, *Războiul nababilor. Malaxa vs. Auschnitt*, în „Historia”, <https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/razboiul-nababilor-malaxa-vs-auschnitt>, Internet.

⁵ Stelian Tănase, *Avangarda românească în arhivele Siguranței, Polirom*, 2008.

⁶ ACNSAS, fond Penal, dosar 13495, vol. 2, f. 14-16.

Dosarul întocmit de Securitate, care cuprinde documente din arhiva SSI dedicate lui Sandu Tudor, conține prea puține referiri la campania dusă de „Credința” împotriva lui Paul Anghelescu⁷ sau la mult mai celebrul conflict cu trei dintre fruntașii grupării „Criterion” (Petru Comarnescu, Mircea Vulcănescu și Cristian Tell)⁸. În schimb, include

⁷ Există în dosar un singur articol, din 29 iunie 1934, intitulat „Rămă: un orator strălucitor”, în care Sandu Tudor persiflează prestația considerată jalnică a ministrului, care a trebuit să răspundă în Parlament la o interpelare a deputaților Virgil Madgearu și Pamfil Șeicaru, cu privire la achiziția unor puști-mitraliere. Sandu Tudor afirmă că nu afacerea în sine îl preocupă, ci faptul că generalul Paul Angelescu este un personaj șters, complet nepotrivit pentru postul pe care-l ocupă, un produs al politicianismului românesc (*ibidem*, f. 117).

⁸ Iată povestea scandalului, așa cum o istorisește Zigu Ornea: „Sfârșitul «Criterionului» a fost determinat de un scandal, imund, de presă. Un tânăr balerin, Gabriel Negri, a dansat, în toamna lui 1934, pe muzica lui Debussy (*Preludiu la după-amiaza unui faun*), într-un spectacol, de mare succes, la operă. Balerina Floria Capsali, invidioasă, a acreditat, înaintea gazetarilor, ideea că interpretarea lui Negri ar dezvălui aplecări pederaste. Cum în programul tipărit al spectacolului, balerinul integrează texte de Petru Comarnescu și Mircea Vulcănescu, curând «Credința» lui Sandu Tudor i-a acuzat pe cei trei de practicare a moravurilor pidosnice. Declanșarea scandalului avea mobiluri diversificate. Zaharia Stancu, redactor la «Credința», duse o campanie împotriva politicianului Manolescu-Strungă. Fiica politicianului era logodită cu Comarnescu. Acesta din urmă firește că ricana. În replică Stancu l-a acuzat în Națiunea Română că e homosexual. Cei doi au polemizat. Stancu l-a provocat la duel pe Comarnescu, care a refuzat provocarea. «Credința» s-a folosit de incidentul spectacolului dat de Negri, acuzându-i de homosexualitate pe cei trei (Negri, Vulcănescu, Comarnescu) plus Al. Cr. Tell. Vulcănescu, indignat, s-a dus la redacția gazetei pentru a-l lovi pe Stancu. A fost, acolo, o încăierare, terminată cu evacuarea, cu poliția, a lui Vulcănescu. A urmat o violentă campanie a «Credinței» (atunci a lansat Zaharia Stancu expresia «cavalerii de Curlanda»). Campania convenea «Credinței», pentru că grobianismul

ample extrase din presa vremii cu privire la scandalul declanșat referitor la acuzația de șantaj care i-a fost adusă lui Sandu Tudor, iarăși un subiect care iscă numeroase controverse, dacă „ortodoxul” Sandu Tudor, în calitate de ziarist, a practicat șantajul, aidoma altor confrăți de breaslă.⁹

prinde la public și tirajul ei a crescut sensibil. Mircea Eliade crede, în memorii, că Ministerul de Interne îmoldea «Credința» pentru că era interesat în compromiterea «Criterionului». Ipoteza nu e deloc de ignorat. Curios e că Sandu Tudor, poet religios și teolog ca pregătire, s-a putut coborî până la astfel de suburbane atacuri, invectivându-și colegi stimați de generație. (...) Campania a continuat toată luna ianuarie 1934. Agresății l-au dat în judecată pe Sandu Tudor. Finalmente, aceștia au câștigat procesul, sentința obligând «Credința» să insereze în paginile ei decizia tribunalului. (...) Dar dezastrul «Criterionului» s-a produs. Foști colegi și prieteni nu-și mai vorbeau sau se repudiau. (...) Asociația s-a pulverizat și și-a încetat existența.” (Zigu Ornea, *Anii treizeci. Extrema dreaptă românească*, Editura Cartea Românească, Google Play Edition, p. 155-156). Nici azi nu este clar de ce Sandu Tudor s-a implicat în scandal, sprijinindu-l pe Zaharia Stancu, împotriva prietenilor de la «Criterion». În dosar, legat de această poveste, este doar un extras despre conflictul generat de Mircea Vulcănescu, cu prilejul venirii lui la redacția „Credinței”, în consemnarea ziarului „Facla”, care a sprijinit cel mai mult „Credința” pe durata scandalului (ACNSAS, fond Penal, dosar 13495, vol. 2, f. 122).

⁹ În *Memorii*, Valeriu Anania relatează următorul fapt, petrecut la închisoarea Aiud, în timpul reeducării: „Necazul l-am avut la întoarcerea în secție, unde părintele Daniil – altfel om duhovnicesc și cu prestigiu cultural – opina pentru începerea reeducării. (...) Mai mult, mărturisese că se va oferi să înceapă el. Umbla de la om la om, căutându-și aderenți, și nu l-a potolit decât amenințarea fostului său ușier de la ziarul Credința, legionar, care se oferea să-i pună fostului gazetar Sandu Tudor întrebări și apoi să precizeze el câte milioane de lei îi adusesse în pachete, de la ușă până la safe, prețul monstruoaselor șantaje cu care-i despuia pe oameni de parale.” (Valeriu Anania, *Memorii*, Editura Polirom, 2008, p. 327). Istorisirea lui Valeriu Anania este pusă sub semnul întrebării de către Marius Vasileanu (*Publicistica lui*

Punctul de vedere oficial al autorităților vremii este prezentat de ziarul „Universul”. Conform acestuia, directorul Centralei cooperativelor de import și de export, I. Tatos, a semnalat primului procuror al tribunalului Ilfov că ar fi fost terorizat de trimiși ai ziarului „Credința”, care, în numele directorului Sandu Tudor, i-ar fi cerut o sumă mare de bani pentru a nu declanșa o campanie de presă împotriva sa și a centralei. Pentru a-i prinde pe „șantajști” a fost organizat un flagrant la sediul ziarului „Credința”. Directorul Tatos a venit și a dat lui Sandu Tudor o parte din sumă pentru ca, imediat, în birou să se prezinte un procuror și un judecător de instrucție care au confiscat banii care fuseseră marcați. Au fost arestați preventiv și trimiși la Văcărești Sandu Tudor, Libarid Lorenian, administratorul ziarului și Dimitrie Banu, unul dintre redactorii „Credinței”.¹⁰

În aceeași zi cu „Universul”, „Credința”, sub titlul „Odioasa înscenare împotriva «Credinței». Mafia homosexualilor a isbit să provoace arestarea d-lui Sandu Tudor, directorul nostru. Ziarul «Credința» continuă lupta lui de necruțătoare demascări”, prezenta o versiune complet diferită asupra faptelor: „Ieri după amiază”, se spune în material, „directorul nostru, dl. Sandu Tudor, a căzut victima unei odioase înscenări (...) «Credința» n-a menajat pe nimeni. «Credința» a atacat partidele politice care se acuză zilnic, în Parlament și în cotidienele oficioase, de jaf din avutul public. «Credința» a atacat cu o îndreptățită violență pe acei

Sandu Tudor, în „Convorbiri literare”, 27 decembrie 2013, <http://convorbiri-literare.ro/?p=1718>, Internet).

¹⁰ „Universul”, 23.02.1935 (ACNSAS, fond Penal, dosar 13495, f. 31).

oameni politici, atât de numeroși, care prin incapacitățile lor, au dus acest stat la marginea prăpastiei. «Credința» a dezvăluit în ultima vreme turpitudinea morală în care viețuiește așa numita elită a Capitalei (...) Nu ne surprinde deci înverșunarea furioasă împotriva noastră și nici absurditatea asasinatului moral ce se încearcă.”¹¹

Sintagma „mafia homosexualilor” făcea referire la scandalul cu cei trei membri Criterion. Articolul pretexta că, pentru a se acoperi procesul de calomnie care începuse, și pe care ar fi urmat să-l piardă, Petru Comarnescu ar fi intervenit la socrul său, Ion Manolescu-Strungă, ministru liberal al industriei și comerțului, intrat și el în colimatorul redactorilor de la „Credința”. Acesta ar fi instrumentat, prin intermediul lui I. Tatos, farsa că cei de la Centrala cooperativelor ar fi dorit să cumpere publicitate în paginile „Credinței”. Cu acest gând Sandu Tudor și cei doi colegi s-ar fi întâlnit cu Tatos, iar banii i-au crezut un avans pentru aceste servicii.¹² De această instrumentare nu ar fi fost străin nici ministrul de Interne, Ion Incuț.¹³

Cine are dreptate în tot acest scandal? Cunoaștem precis doar deciziile justiției, fără alte detalii. Inițial, tribunalul Ilfov, secția a doua, a confirmat mandatele de arestare pentru cei trei inculpați, dând credit astfel procurorului.¹⁴ Ulterior, la 1 martie, Camera de acuzare, la care s-a făcut

¹¹ „Credința”, 23.02.1935 (ACNSAS, fond Penal, dosar 13495, f. 32).

¹² *Ibidem*. Vezi și *Înscenarea*, în „Credința”, 26.02.1935.

¹³ *Ce a telefonat Tatos lui Incuț*, în „Credința”, 27.02.1935 (ACNSAS, fond Penal, dosar 13495, vol. 2, f. 44).

¹⁴ „Universul”, 24.02.1935 (ACNSAS, fond Penal, dosar 13495, vol. 2, f. 36).

apel, a infirmat mandatele de arestare.¹⁵ Însă procesul a continuat și, la 3 decembrie 1938, a fost pronunțată sentința. O notă din 9 decembrie 1938 consemna următoarele: „În cercurile gazetărești naționaliste se comentează cu satisfacție faptul că, în ziua de 3 decembrie a.c., venind spre judecată în fața Tribunalului Ilfov, Secția I, procesul de șantaj încercat asupra lui I. Tatos de la Centrala Cooperativelor, de către un grup de gazetari de la dispărutul cotidian democratic „Credința”, aceștia au fost condamnați după cum urmează: Sandu Tudor (Alexandru Teodorescu), directorul ziarului menționat, la 2 ani de închisoare corecțională; Libarid Lorelian, armean supus italian, administratorul ziarului, la 6 luni închisoare și expulzare după ispășirea osândeii și Banu, gazetar, la 3 luni de închisoare.

Cei trei inculpați au mai fost condamnați la 1 leu despăgubiri civile în favoarea reclamantului și la 5000 cheltuieli de proces și procedură în favoarea statului.”¹⁶

Scandalul „șantajului” a stârnit numeroase ecouri în presă, contradictorii, care sunt consemnate în paginile dosarului SSI. Unele ziare, precum „Universul”, „Epoca” sau „Viitorul”, susțin ideea că a fost vorba de un șantaj, comis de o persoană avidă de bani, care a trădat valorile gazetăriei. „Universul” din 24.02.1935 titra: „O sancțiune și un avertisment”, precizând următoarele: „Nu persoanele celor trei interesează, ci începutul de sancțiune care trebuia neapărat să vină spre a curma o stare de lucruri dăunătoare (...) O

¹⁵ *Liberarea d-lui Sandu Tudor și a celorlalți doi colaboratori de la ziarul „Credința”, în „Dimineața”, 2.03.1935 (ACNSAS, fond Penal, dosar 13495, vol. 2, f.49).*

¹⁶ ACNSAS, fond Penal, dosar 13495, vol. 2, f. 139.

sumedenie de fițuici recente au năpădit în breasla gazetărească; o sumedenie de «ziariști» improvizați, fără pregătire și fără onestitate, au invadat scrisul românesc. Nimic nu e cruțat în coloanele acestor foi de scandal (...) O reacțiune trebuia să vină și nădăjdum că trimiterea la Văcărești a celor trei va servi de lecție șantajiştilor care terorizează cu atâta îndrăzneală publicul lipsit de apărare.”¹⁷ Oficiosul liberal „Viitorul” scria: „Suntem deplin încredințați că justiția țării își va face până la capăt întreaga datorie aplicând sancțiunile severe, menite a pune la adăpost cinstea și buna reputație a oamenilor de atacurile îndrăznețe ale unor bandiți ai condeii”¹⁸, în timp ce Grigore Filipescu afirma în „Epoca”: „Au apărut prea multe ziare cu gândul că vor putea trăi din exploatarea senzaționalului și din stoarcerea capitolelor de publicitate ale diverselor mari instituții de stat și particulare. Cu cazul de ieri chestia reglementării profesiei de ziarist, discutată în adunarea generală a sindicatului, devine de acută actualitate. Nu îngrădiri de exclusivitate, nu cerc închis, dar îngrădiri care să facă mult mai greoaie confundarea libertății scrisului cu libertatea de a șantaja.”¹⁹

Mult mai radicali s-au dovedit a fi cei de la „Porunca Vremii” cărora scandalul de șantaj le-a venit mână, deoarece, cu doar două luni înainte, în decembrie 1934, Sandu Tudor publica o serie de articole în care-l acuza pe Ilie Rădulescu, directorul acestei publicații care promova

¹⁷ „Universul”, 24.02.1935 (ACNSAS, fond Penal, dosar 13495, vol.2, f. 35).

¹⁸ *Ibidem.*

¹⁹ „Epoca”, 23.02.1935 (ACNSAS, fond Penal, dosar 13495, vol. 2, f. 29).

antisemitismul, că ar practica șantajul tocmai asupra unor oameni de afaceri evrei: „De multe ori, scrie Sandu Tudor în 8.12.1934, ziaristul îndrăzneț, polemist, este învinuit de către cei pe care-i atacă și nu se mai pot apăra de șantaj.

Există, în această blagorodnică țară, un mare ziarist, pe nume își zice dr. Ilie Rădulescu. Mare om politic, naționalist și antisemit din convingere (portretul său aieva îl vom face altădată). Domnul doctor e și proprietarul celui mai răspândit ziar din țară, însă apare săptămânal și i se zice «Porunca Vremii».

Iată împlinite toate elementele exterioare ca să faci șantaj: polemist de renume, ziar de mare tiraj. Mai trebuia victima. Doctorul Ilie are însă încă o superioritate, să amintim, e naționalist, antisemit și moralist.

În seara zilei de 29 septembrie dr. Ilie Rădulescu hotărăște distrugerea neamului jidovesc cotropitor nemernic. În dimineața de 30 septembrie ac apare primul cântec de atac. Articolul e strălucit, nimicitor, se intitulează «În iadul jidănesc de la Grupajul Român». Efectul se simte după trei zile. La 2 octombrie 1934 casierul ziarului, d. Cucută, primește vizita mult dorită, d. Deleanu (președintele consiliului de administrație de la Grupajul Român). Cu glas dulce și pocăit președintele Grupajului își exprimă învăpăiata dorință de a grăi cu d. doctor Ilie Rădulescu. Cu acest prilej, de agreabilă vizită, d. Deleanu a binevoit să ungă clanța ușii cu trei hârtii a 500 de lei (...).

Doctorul Ilie Rădulescu, naționalist și om de onoare, nu ia în seamă acest neînsemnat și nesocotit gest jidovesc. La 5 octombrie 1934 dă ordin dactilografii să copieze la mașină un articol nou (...) Articolul se intitula: «Grupajul

Român jefuiește CFR-ul cu zeci de milioane anual și exploatează munca de robi a hamalilor români, în folosul jidovimii». Articolul (...) a fost strecurat (...) drept în buzunarul hainei. D. doctor Ilie Rădulescu (...) s-a dus să trateze cu d. Deleanu, președintele grupajului de jidani (...).

Când d. doctor Ilie Rădulescu, naționalist, antisemit și mare ziarist, s-a înapoiat la căminul său a constatat o surprinzătoare minune jidovească. În fundul buzunarului său hârtia japoneză gălbuie se schimbase în șase zeci de hârtii albastre a o mie de lei (...) D. doctor a surâs duios și a cugetat în stilul său: «Jidanul e parșiv și infect atâta timp cât nu plătește; după aceia poate fi și un evreu cumsecade. Depinde de chitanță». Seara a adormit cu un adevărat zâmbet antisemit pe buze.”²⁰

După un asemenea text, evident că „Porunca Vremii” nu putea rata ocazia să-l atace pe Sandu Tudor. Ilie Rădulescu i-a făcut plângere penală, iar polemica între cele două publicații a continuat o bună vreme.²¹ Sandu

²⁰ Sandu Tudor, *Ce este și cum se face un șantaj?*, în „Credința”, 8.12.1934 (ACNSAS, fond Penal, dosar 13495, f. 19). Vezi și „*Doctorul în șantaje* (11.12.1934), *Șantaj sau nu?* (13.12.1934) și „*Doctorul*” și *automobilul fantomă* (14.12.1934) (ACNSAS, fond Penal, dosar 13495, vol. 2, f. 20-21).

²¹ Conform articolului *Porcul cu barbă luat de guler de justiție* („Porunca Vremii”, 21.06.1936) a existat o ordonanță de trimitere în judecată pe motiv de calomnie în 1935, procesul fiind stins prin înțelegere amiabilă. „Porunca Vremii” reia atacurile la adresa lui Sandu Tudor deoarece acesta a redeschis problema celor 60.000 lei care ar fi fost luați de Ilie Rădulescu (ACNSAS, fond Penal, dosar 13495, vol. 2, f. 54). O notă din dosar din 19 iunie 1936 consemnează faptul că Sandu Tudor și-a angajat gardă de corp și poartă revolver, deoarece este amenințat de Ilie Rădulescu (ACNSAS, fond Penal, dosar 13495, vol. 2, f. 105).